

УДК 339.13: 338.43

Є. Л. ГРИНЬ

МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Обґрунтовано необхідність і розроблено напрями вдосконалення системи інформаційно-консультаційного забезпечення виробників продовольства в умовах ринку.

To explore necessity and develop directions of perfection of the system of the informatively-consultative providing of producers of food in the conditions of market.

Аграрний бізнес, як і будь-який інший, не може продуктивно функціонувати і розвиватися за умов обмеженого інформаційного поля та недосконалості організації інформаційних процесів.

Теоретико-методологічні обґрунтування сутності та складових підсистем організаційно-економічного механізму висвітлені в працях багатьох вітчизняних економістів, зокрема Н. Броховецької, І. Ваховича, З. Герасимчука, Б. Іваненка, П. Єгорова, А. Мельник, Ю. Лисенка.

У наукових дослідженнях Б. Губського, Л. Мельника, І. Михасюка, О. Могильного, Г. Мостового, В. Радченка, П. Саблука, В. Ситника, О. Шпичака значна роль відводиться механізмам і формам державного регулювання агробізнесу.

Метою даної статті обґрунтувати необхідність і розробити напрями вдосконалення системи інформаційно-консультаційного забезпечення виробників продовольства в умовах ринку.

Важливість проблеми вдосконалення інформаційного забезпечення агробізнесу України відома давно і певні заходи щодо її вирішення реалізуються, але є всі підстави стверджувати, що до завершення цього процесу ще далеко. Адже ще 17 листопада 1995 р. у Постанові Кабінету Міністрів України № 916 ставилось завдання: “З метою вдосконалення існуючої системи інформації по реформування цін, руху продукції, впливу різноманітних чинників на рівень виробництва і споживання продовольства створити при Міністерстві сільського господарства і продовольства Центр сільськогосподарської ринкової інформації” [1, с. 13]. Однак належним чином і в повному обсязі це завдання все ще не виконане. До недоліків системи інформаційного забезпечення продовольчої сфери слід віднести насамперед те, що вона ґрунтується на відсталих технологіях збору, систематизації, обробки та розповсюдження інформаційних ресурсів і не забезпечує необхідної оперативності. Слабо налагоджений обмін інформацією з міжнародними і національними науковими та інформаційними організаціями і службами.

У багатьох випадках статистична інформація не є вичерпною, не порівнюється з аналогічними показниками за попередні роки, викликає сумнів її достовірності.

Водночас в Україні з'явилося багато комерційних структур, інформаційно-консалтингових фірм, головним напрямом діяльності яких є саме надання

вищезазначеної інформації як уніфікованої, так і за специфічним замовленням. Становлення інституту приватних інформаційно-консультаційних служб (ІКС) в Україні – обґрутована необхідність для подальшого прогресивного розвитку аграрного бізнесу і стабілізації продовольчої безпеки країни [3, с. 115].

Проте необхідно визнати низку проблем, пов’язаних з даним процесом. По-перше, це проблеми психологічного характеру. Безумовно, для стабільного функціонування приватних ІКС необхідний належний рівень попиту на їхні послуги. Моніторингові дослідження показують, що певна частина сільськогосподарських товаровиробників готова співпрацювати з консалтинговими фірмами на платній основі. Однак їхнє коло досить обмежене, адже у вітчизняних товаровиробників відсутня усвідомлена потреба в інформаційно-консультаційному продукті, за який вони повинні платити, що здебільшого пояснюється новизною інформаційно-консультаційного продукту на вітчизняному рівні. Значно стримує розвиток комерційних інформаційно-консультаційних служб низький платоспроможний попит виробників агропродовольчих товарів, особливо дрібних сільськогосподарських формувань. До того ж такі фірми знаходяться не в усіх регіонах країни, що ще більше ускладнює або здорожчує отримання від них потрібної інформації на постійній основі.

Історичний досвід свідчить, що головною причиною формування консультаційних структур практично в усіх країнах світу була криза сільськогосподарського виробництва, коли галузь виявляла неспроможність без державної підтримки перейти на істотно новий, ефективніший рівень розвитку [6, с. 12; 4, с. 55]. За таких умов провідні координуючі й управлінські функції беруть на себе державні органи та їх інститути. І лише після того, як державні структури забезпечать стабільність інформаційного та економічного середовища, формуються передумови поступового переходу до відносно самостійного функціонування галузі на принципах самодостатньої системи з відповідним відшкодуванням витрат на інформаційно-консультаційне забезпечення і створення мережі приватних консультаційних служб.

Наведені обставини дають вагомі підстави для постановки питання про доцільність нині в Україні спрямувати зусилля інформаційно-консультаційних служб усіх форм власності на створення єдиної розвинутої інформаційної системи аграрного бізнесу за умови, коли державні інформаційно-консультаційні служби з розвинутою системою телекомуникацій будуть успішно конкурувати з недержавними стосовно масштабів інформаційного сервісу. При цьому інформаційно-сервісні структури недержавних формувань тісно співпрацюватимуть з державною службою і тим самим доповнюватимуть і розвиватимуть інформаційну систему.

Інформаційно-консультаційні служби як державного, так і кооперативного чи приватного характеру не можуть існувати самі по собі, вони повинні перебувати в постійному взаємозв’язку між собою для якнайкращого задоволення інформаційних потреб споживачів.

Усі ці організації державного і приватного секторів звичайно конкуруватимуть між собою при вирішенні практичних проблем, проте взаємно доповнюватимуть одну одну при дослідженні фундаментальних проблем. При цьому взаємне погодження дій державного і приватного секторів дає змогу запобігти “дублюванню”

[2, с. 74] у проведенні консультацій, а також підвищувати рівень знань і спеціалізації.

Поряд з наведеними, існує низка інших проблем, притаманних ІКС усіх форм власності, зокрема щодо визначення розмірів плати за інформаційно-консультаційні послуги.

У зв'язку з цим, на нашу думку, необхідне чітке розмежування інформаційно-консультаційних послуг на загальні, які повинні оплачуватися за рахунок державного бюджету, і спеціальні – за рахунок оплати послуг самими споживачами.

Оцінку вартості потрібно здійснювати і при плануванні робіт, і при укладанні угод, і при визначенні кінцевих результатів. Щоб визначити доцільний розмір оплати інформаційних послуг, потрібно врахувати багато чинників, у тому числі природу послуг, які виконуються, час, потрібний для їхнього вирішення, досвід консультантів, їх можливості та фах, ступінь відповідальності, котру братиме на себе служба, і вигоду, яку будуть одержувати виробники від користування цими послугами [5, с. 4]. Тому найдоцільніше оцінювати вартість робіт залежно від витрат часу на виконання послуг, рівня кваліфікації фахівців (співробітників служби, конкурентів), кількості й вартості витрачених ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових).

Загальні послуги слід надавати з метою пропаганди державної продовольчої політики, досягнень науково-технічного прогресу, розповсюдження загальнодоступної інформації ринкового і науково-технічного характеру, узагальнення передового досвіду.

Правом на безоплатне одержання загальних послуг можуть користуватися сільськогосподарські виробники і переробні підприємства, особи, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції в особистих господарствах, городніх і садівничих кооперативах тощо.

До загальних послуг слід віднести:

- заходи з пропаганди державної продовольчої політики;
- збір і узагальнення інформації щодо досягнень науково-технічного прогресу у сфері продовольчого виробництва;
- збір статистичної інформації;
- формування регіональних банків даних та розповсюдження науково-технічної і ринкової інформації;
- консультування виробників сільськогосподарської сировини і продовольства;
- підготовка рекомендацій з проведення прогнозів виробництва і збуту продовольчих товарів;
- підготовка аналітичних збірників, доповідей, записок на замовлення місцевих державних адміністрацій;
- виготовлення відео-, радіо-, таблично-друкованої продукції на замовлення місцевих державних адміністрацій;
- упровадження наукових розробок у базових господарствах і районах.

Види діяльності, які не пов'язані з загальними послугами, слід розглядати як спеціальні послуги. Спеціальні послуги можуть надаватися суб'єктам підприємницької діяльності та фізичним особам з питань виробничої, збудової, переробної, фінансово-кредитної, обліково-аналітичної діяльності з оплатою за виконані послуги.

До складу спеціальних послуг, зокрема, можна віднести:

- розробку рекомендацій з підвищення ефективності виробництва і технологій;
- маркетингові дослідження збуту сільськогосподарської продукції;
- складання бізнес-планів та інвестиційних проектів підприємств і об'єднань;
- безпосередню участь у виконанні наукових робіт з реалізації технологічного процесу;
- рекламні послуги;
- надання посередницьких послуг з метою знаходження інвесторів, співзасновників, покупців чи продавців тощо.

Отже, важливим моментом у підвищенні ефективності інформатизації суб'єктів агробізнесу є формування в інформаційно-консультаційних службах конкретних переліків послуг (завдань і проблем), які в кожному конкретному випадку можуть бути надані користувачам. Тобто має бути реалізований системний підхід до інформатизації – необхідна узгодженість попиту на конкретні послуги з їх пропозицією. Необхідно визначити, які послуги (інформація) потрібні конкретним споживачам для ефективного ведення виробництва і задоволення соціальних, правових та культурно-побутових потреб. Без вирішення цієї проблеми потенційні користувачі не будуть звертатися до інформаційно-консультаційної служби, і вона не зможе ефективно працювати (особливо на госпрозрахунковій основі). Визначати конкретний перелік послуг та необхідної інформації, які дійсно потрібні користувачам, необхідно проведенням спеціальних досліджень. Тільки в такий спосіб можливо узгодити попит і пропозицію на конкретні послуги, особливо, якщо вони будуть платними.

Література:

1. Галанець В. Стратегія трансформації форм господарювання в аграрній сфері / В. Галанець : Вісник Львів. держ. аграр. ун-ту : Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 13.
2. Дем'яненко С. До питання про стратегію розвитку аграрної політики України / С. Дем'яненко, І. Свідерська // Економіка України. – 2005. – № 5. – С. 72–79.
3. Захарченко В. І. Ринкові перетворення і формування територіально-галузевих корпоративних структур / В. І. Захарченко // Економіка АПК. – 2004. – № 2. – С. 113–118.
4. Колос Б. О. Управління державою третього тисячоліття або стратегія і тактика побудови української національної держави / Б. О. Колос. – Л. : Ініціатива, 2004. – 976 с.
5. Месель-Веселяк В. Я. Реформування аграрного сектора України: здобутки і проблеми / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 3–8.
6. Мостовий Г.І. Агробізнес : державне регулювання : [монографія] / Г.І. Мостовий. – Х. : Основа, 2002. – 300 с.

Надійшла до редколегії 15.01.2009 р.